

15.

Vid Handöl.

Vårnatten är tyst och sval.
 Snasahögarnes snöiga hjässor resa sig
 högt mot himlen. Molnens lätta gardin slites
 isär af jättarne, som bistert blicka ned på
 landskapet, såsom de gjort i tusende år.

Rundt om står skogen, mörk och allvarlig.
 Utför höjden kastar sig Handölsforsen, skummande
 hvit. Han vet icke af annat än rastlös verksam-
 het. Det är först när han kommer ner i Enaälven,
 som han blir lugn.

Hela den lilla byn slumrar, slumrar så trygt,
 som hade den aldrig drömt om den skräckfulla
 epilög till tolfte Karls saga, den bevitnat.

Men i vårnatten har konstnären varit uppe
 och fäst det stora fjället och den lilla byn på
 duken.

* * *

Flämtande efter andan af öfveranstängning,
 dignande under nöd, fick fosterlandet 1718 bådet,
 att krigen ej voro slut. Med härsmakt skulle det

folk öfvermannas, som senare under andra förhållanden knöt frändskapens band med oss.

Karl själf drog ut med en här för att intaga Kristiania. Armfelt gick i augusti från Jämtland öfver fjällen mot det gamla Nidaros. Där var intet att göra. Nöden vardt stor. Hären både frös och svalt. Förgäfves bönföll Armfelt att få återvända.

Hängning väntade den, som vardt öfverlöpare. Och dock voro desse många. Det har icke herkat någon fiendskap mellan Jämtland och Norge. De ha allt för länge varit förenade, de ha allt för väl känt, huru beroende de äro af hvarandra.

Så utbröt myteri. Räfsten var sträng och gjorde, att man för framtiden nöjde sig med att knyta näfven i byxfickan.

Den 30 november uppgjorde Armfelt ett »förslag öfver den jämtländska hären», såsom den kallades. Den bestod af jämtar, helsingar och finnar. Då funnos 5,320 friske kvar. Hären hade, enligt hvad nyare forskningar gifvit vid handen, uppgått till 14,540 man.

Ett danskt ilbud, som skulle bringa öfverbefälhafvaren i Trondhjem underrättelsen om Karls död, fångades. Man trodde, att det blott var en krigslist för att skrämma svenskarne tillbaka.

Det har sagts, att svenskarne vid sitt aftågande från Trondhjem ej afvetat konungens död. Troligen visste dock Armfelt, huru det var — ja, han hade säkert fått den nya regeringens order att börja hemfärden. Och det var en färd, hvarom den, som aldrig varit ute i fjällstorm, omöjligen kan göra sig en föreställning.

När nyåret 1719 ringde in, stod hären vid Tykdalen i Norge. Det var åtta mil till närmaste svenska by, Handöl i Åre socken. Norske vägvisare togos. De lofvades stor belöning, om de visade vägen, dödsstraff om de inte gjorde det.

Och tåget sattes i gång. Dimmorna från hafvet drefvos mot fjällryggen, och allt insveptes i mörker och snöyra. Kölden var förfärlig. Och till råga på allt elände frös hufvudstyrkans vägvisare ihjäl. Vägen var garnerad med ihjälfrusna människor och hästar.

I tre dagar fortsattes detta tåg, som i gräslighet söker sin like i vår historia. Man tyckte sig märka vatten under snön. Det var också Ena-älven, och man följde den till Enabogen, en svensk fjälltrakt. Här mötte kölden och snöyran igen.

Ett femtonhundratals af denna stolta här kom fram till Handöl. Där voro, som ännu i dag, blott tre små gårdar, och där kunde följaktligen ej många rymmas. Soldaterna fröso till döds i massor utanför väggarne, och stora tunnor af människolemmar vitnade om, huru man fått handtera de räddade. Blott 870 man kommo fram till bättre bebygda trakter, till Dufed.

Ord kunna ej måla alla dessa fasor. Men »Folkets Roop på Norska Fjällarne» — såsom finske prästen Nicolai Idman, hvilken var med å tåget, kallar sin 1720 tryckta predikan därom — genljuder än i hvarje bröst, som känner ett fosterländskt, ett mänskligt hjärta klappa i sig.

* * *

Vid Ånn, i järnvägsstationens omedelbara närhet, fins en liten enkel sten med följande inskrift:

1719
JANUARIJ
BEGRAFDES
HÄR
KRIGS FOLK

Stenens andra sida förmäler:

1810
ÄR
STENEN
UPSAT OCH RI-
STAD TILL ÅMIN-
NELSE AF PASTOR
DR. L. E. FESTIN

Det i detta fall litet dunkelt sagda missförstår ingen!

Denna minnessten är den enda efter det Armfeltska återståget. Jag nödgas nämligen omtala, att den sten, som läsaren ser på taflan, icke fins i verkligheten. Den är af konstnären ditsatt blott för effektens skull. Eller kanske såsom en förebråelse? Det har rests monument åt så många, men det fins intet synligt märke på den plats, där de små, namnlöse, som icke fingo några äreminnen, kämpade sin sista strid.

Från Ånn kan man, dels fot-, dels sjöledes komma till Handöl. Flertalet föredrager väl emellertid att dit taga vägen öfver Enafors, då den, som är jagtvän, också kan göra en tur upp till baron Dicksons storartade jagtslott.

I hvilket fall som hälst har man ej kompletterat sin bild af Jämtland, om man ej sett den

Handöl och Snasahögen.

del däraf, vid hvilken dess hemskaste ofredsminne är förknippadt.

Handölsforsen — om också icke så förfasligt storartad — förtjänar att ses. Snasahögarne äro lättare att bestiga än Areskutan, och man kommer på de förres högsta spets icke stort mindre till väders än på »skutan».*)

Det urgamla tälgstensbruket är värdt uppmärksamhet, ehuru handteringen nu bedrifves i liten skala. »Det lönar sig inte längre,» säger befolkningen. Få se, om i framtiden praktiske engelsmän säga detsamma, om de icke taga reda såväl härpå, som på Jämtlands »kvarnbärg» och skifferlager — om man icke en vacker dag härifrån expedierar kvarnstenar och gör de amerikanska liebrynena öfverflödiga i Sverge.

På vintern arbetas det ännu här. Man lägger tak på grufvan och eldar där inne, så att man kan »steka sill på väggen». Här och där i orten träffar man på alster af handteringen, särskildt kakelugnar. De berömmas högeligen.

Vid Handöl fins ett litet, öfvergifvet lappkapell. Flöjeln på taket bär årtalet 1799. Utan skydd står här åtminstone en verklig skatt, predikstolen — norskt arbete från 1649 — utsökt vacker, ren renässansstil.

I koret fins bland annat en akja i miniatyr. En motsvarighet till skeppen i kyrkorna?

Folket i trakten tror, att kapellet skall iständsättas. Lapparne själfve önska det.

*) Åreskutans höjd öfver hafvet är 4,958 fot, Snasahögarnes 4,935.